

วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเปิดเพื่อส่งเสริมความสามารถ
ในการคิดอย่างมีเหตุผลวิชาภาษาไทย

TEACHING AND LEARNING ACTIVITIES USING OPEN APPROACH TO
PROMOTE LOGICAL THINKING ABILITY IN THE THAI LANGUAGE

Received: May 4, 2021

Revised: June 18, 2021

Accepted: July 8, 2021

ธิดารัตน์ ธนกุลกิจ¹ และ พัชรี จันทร์เพ็ง²

Thidarat Thanakulkit¹ and Putcharee Junpeng²

¹อาจารย์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายมัธยมศึกษา (ศึกษาศาสตร์)

²รองศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรการวัดและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹Demonstration of School Khon Kaen University, Secondary Division, Thailand

²Faculty of Education, Khon Kaen University, Thailand

¹Corresponding author, E-mail: thidaratta@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล มีความสำคัญกับนักเรียนและเป็นสิ่งที่ท้าทายผู้สอน เนื่องจากข้อมูลในปัจจุบันมีจำนวนมาก ผู้เรียนมีความสามารถในการรับสารได้ไม่เท่ากัน การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมอาจตอบสนองผู้เรียนได้ไม่ครอบคลุมกับการเปลี่ยนแปลง การออกแบบการจัดการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติและสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยเฉพาะการคิดอย่างมีเหตุผลที่สามารถนำมาปรับใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเป็นสิ่งที่สำคัญ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการออกแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลโดยใช้วิธีการแบบเปิด ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและทำงานด้วยตนเอง การคิดอย่างมีเหตุผล การทำงานร่วมกัน และยอมรับฟังความคิดเห็น อีกทั้งยังเน้นการจัดการเรียนรู้ในวิชาภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 ควรเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมุ่งเน้นกระบวนการที่ทำให้เกิดประโยชน์เหมาะสมต่อผู้เรียน

คำสำคัญ : การออกแบบการจัดการเรียนรู้ , การสอนแบบเปิด , การคิดอย่างมีเหตุผล, ภาษาไทย

ABSTRACT

Instructional design which mainly focuses on encouraging students' logical thinking skills is very important. In addition, it is very challenging for teacher to design in order to serve the purpose. In modern world, students acquire large amounts of information through lots of media in various forms. And information spreads fast in social media. Traditional pedagogy may seem

less stimulating and less compatible with the current rapid change. Therefore, lesson designing to encourage students to practice and apply knowledge they learned into real-life context is accepted and corresponded to 21st Century skills. Moreover, students' logical thinking skills does play crucial role in learning. This study aimed at developing instructional design to stimulate students' logical thinking skills through open approach which allows students to be actively engaged in class and promote self-practices to develop logical thinking ability.

Keywords: Instructional Design, Open Approach, Logical thinking, Thai Language

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ผ่านมา ทั่วโลกได้ประสบการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา สายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) มีลักษณะอาการคล้ายกับโรคติดต่อทางระบบทางเดินหายใจ ต้องเว้นระยะห่างทางสังคมเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อโรค New Normal: สภาวะปกติใหม่หรือฐานวิถีชีวิตใหม่ ถือได้ว่าเป็นคำศัพท์ที่ได้ยินในช่วงของการเกิดการแพร่ระบาดของ Corona Virus Disease: COVID - 19 หรือ โควิด -19 คำว่า “สภาวะปกติใหม่” หมายถึง รูปแบบของการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบจึงส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตจากปกติเปลี่ยนแปลงไป (Royal Society, 2020) ส่งผลกระทบในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ ทำให้ทุกอาชีพได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง เช่น ธุรกิจท่องเที่ยว เศรษฐกิจการค้าขาย การคมนาคม โรงแรม และที่สำคัญทางด้านการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิม

จากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้สถานศึกษาต่าง ๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากเดิมที่ผู้สอนสามารถสอนและทำกิจกรรมในชั้นเรียนเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (online) ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอนในรูปแบบใดผู้สอนควรตระหนักถึงความสำคัญในรูปแบบการสอนให้สอดคล้องกับการจัดการรู้ในศตวรรษที่ 21 เพราะเป็นทักษะที่ผู้เรียนต้องมีทักษะเหล่านี้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ 3Rs ประกอบด้วย การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ ((W)Riting) คณิตศาสตร์ ((A) Rithmetics) และ 8Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration ,Teamwork and Leadership) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะด้านการ

สื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information, and Media Literacy) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning) และความมีเมตตา กรุณา วินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding) (The National Education Plan B.E., 2560-2579 (2017-2036), 2017, p. ฉ -ช) จากทักษะที่กล่าวมานั้น เป็นทักษะที่มีความสำคัญที่ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน และมีทักษะอย่างหนึ่งของผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนคือ ทักษะการอ่านเพราะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาของผู้เรียนให้เพิ่มศักยภาพ และสามารถนำสิ่งที่ได้จากการอ่านมาประดิษฐ์งานสร้างสรรค์มากขึ้น

นอกจากนี้ผลจากการศึกษาโปรแกรมการประเมินสมรรถนะผู้เรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment : PISA) พบว่า PISA 2018 ผู้เรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยในด้านการอ่าน 393 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 487 คะแนน) เมื่อเปรียบเทียบกับ PISA 2015 พบว่า ด้านการอ่านมีคะแนนลดลง 16 คะแนน ในการทดสอบด้านการอ่านของ PISA จะเป็นการวัดความสามารถการเข้าถึง และค้นคืนสาระ (Access and Retrieve) การบูรณาการและตีความ (Integrate and Interpret) และการสะท้อนและการประเมิน (Reflection and Evaluation) (The Institute for the Promotion of Teaching, 2015, 2018, p.9-11) สอดคล้องกับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมพื้นฐาน O-net (Ordinary National Educational Test) ในวิชาภาษาไทย ด้านการอ่านของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายมัธยมศึกษา (ศึกษาศาสตร์) ตั้งแต่ปี 2560 - 2562 มีคะแนนเต็ม 100 คะแนน พบว่า ปี 2560 ได้คะแนนเฉลี่ย 52.55 ปี 2561 ได้คะแนนเฉลี่ย 58.55 และปี 2562 ได้คะแนนเฉลี่ย 48.65 (National Institute of Educational Testing Service, 2017, p.1; 2018, p.1; 2019, p.1) ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาส่งผลให้การเรียนการสอนเกิดการชะงักและมีการหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ขึ้น (Office of the Basic Education Commission, 2020, p.37) ทั้งนี้จึงพบว่าผลการทดสอบทางการศึกษามีคะแนนเฉลี่ยลดลง จากข้อมูลข้างต้นทำให้พบว่าผู้เรียนมีทักษะด้านการอ่านในด้านการวัดกระบวนการอ่านแบบบูรณาการและการตีความลดลง จากปัญหาดังกล่าวการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทยจะเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจการงาน และดำรงชีวิตร่วมกัน ใช้ในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ ผ่านกระบวนการอ่าน การฟัง การดู กระบวนการวิเคราะห์ วิจัย สร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเรียนภาษาไทยจะมีรายละเอียดเนื้อหา ตามหลักการใช้ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม (Office of Academic and Educational Standards, 2014, p.1-2) นอกจากนี้การเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีและมีประสิทธิภาพ การออกแบบการเรียนรู้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่จะให้การสอนในแต่ละครั้งเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญอันจะส่งผลให้ผู้เรียนมี

ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลได้ รวมทั้งนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ตลอดจนประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผลเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะการคิดอย่างมีเหตุผลช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางความคิดที่หลากหลาย การพิจารณาข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง การตัดสินใจและการแก้ปัญหาตั้งนั้นการออกแบบการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด มีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กำหนดการออกแบบการจัดการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญกับสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้และทำได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด นำพาไปสู่การเกิดและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างเป็นองค์รวม ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายดังกล่าว อีกทั้งต้องมีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักการจัดการเรียนรู้มาใช้ที่เหมาะสม การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่ครอบคลุมเป้าหมายการเรียนรู้ตลอดจนการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน (Office of Academic and Educational Standards, 2014, p.1) จากแนวทางข้างต้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยวิธีการแบบเปิด โดยแบ่งออกเป็น 4 แผนการเรียนรู้ได้แก่ การจำแนก การเรียงลำดับ การอุปมาอุปมัยและการสรุปความ ด้วยรูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวัตถุประสงค์การสอนนำเสนอปัญหาปลายเปิดเพื่อนำไปสู่การค้นพบคำตอบ ขั้นพฤติกรรมของผู้เรียนผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตอบสนองต่อการเรียนรู้ทั้งด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบร่วมมือกับผู้อื่นผ่านการใช้คำถามปลายเปิด ขั้นการดำเนินการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบวิธีการเรียนรู้ผ่านการนำเสนอและอภิปรายแนวคิดที่หลากหลาย และขั้นการประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถสรุปแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ได้อย่างมีเหตุผล

ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล

ปัจจุบันมีข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ ทั้งที่เป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ อันจะเป็นข้อมูลที่น่าไปสู่การพิจารณาในเรื่องต่างๆ ซึ่งหากบุคคลขาดความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล อาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการรับและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ชัดเจน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นและความสำคัญอย่างมาก ที่ควรมีวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล ให้กับผู้เรียน อันเป็นพื้นฐานสำคัญนำไปสู่การเป็นผู้ที่มีรูปแบบการคิดอย่างมีเหตุผล ดังที่ วิชัย เสวกงาม (Sawekngam, 2014 , p.207-223) ได้กล่าวไว้ว่า การให้เหตุผลเป็นความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลและการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ที่เป็นอิสระจากความรู้เดิมที่ได้มา การให้เหตุผลเป็น

องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาองค์ความรู้ในขณะที่มีความสามารถในการให้เหตุผลนี้จะทำหน้าที่เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมต่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในด้านอื่น ๆ รวมถึง ฉวีวรรณ จิ่งเจริญ (Chaweewan, 1985, p.4) กิลฟอร์ด และฮอฟเนอร์ (Guilford & Hoepfner, 1971, p.28-32) กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล เป็นจุดเริ่มต้นให้บุคคลเกิดการสื่อสารที่มีการให้เหตุผลในประเด็นต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นโรงเรียนควรเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผล ให้สอดคล้องกับเนื้อหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยตระหนักว่าความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลเป็นทักษะที่ต้องใช้การฝึก ทบทวน จากประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ โรวานและมอร์โรว์ (Rowan & Morrow, 1993, p.16-18) ได้ให้ข้อคิดว่าการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนมีสำคัญมาก อีกทั้งผู้สอนต้องการให้ความสำคัญในการให้เหตุผลมากกว่าการได้คำตอบที่ถูกต้อง บรรยากาศในห้องเรียนต้องสร้างให้ผู้เรียนไม่กลัวที่จะแสดงความคิดเห็น สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พูดแสดงเหตุผล ลงมือกระทำและสรุปข้อคิดจากการเรียนรู้ การคิดอย่างมีเหตุผลดังที่เทอร์สโตน (Thurstone, 1958, p.121) ได้กล่าวถึงความสามารถการคิดในแต่ละด้านดังนี้ คือ ด้านการจำแนก ด้านการเรียงลำดับ ด้านความอุปมาอุปไมย และด้านการสรุปความ และคิดอย่างมีเหตุผล มีกระบวนการนำไปพัฒนาผู้เรียน คือ รวบรวมข้อมูลในเรื่องที่คิด จำแนกข้อมูลในเรื่องที่คิดที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็นออกจากกัน พิจารณาความน่าเชื่อถือ และอธิบายเรื่องที่คิดอย่างมีเหตุผล

ดังนั้นความสามารถการคิดอย่างมีเหตุผลของผู้เรียนคือการให้เหตุผลเป็นทักษะและกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ปัญหา และสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วน รอบคอบ มีความสามารถในการคาดการณ์ได้ วางแผน ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

แนวทางการวัดและประเมินผล การสอนโดยการคิดอย่างมีเหตุผล สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ (National Institute of Educational Testing Service, 2008, p. 5-6) กล่าวถึงการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนี้ คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบ การประเมินผลงาน การปฏิบัติ และการประเมินกระบวนการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (Office of Academic and Educational Standards, 2011, p.8-9) ได้กล่าวถึง หลักการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน คือ การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียน และประเมินเพื่อการตัดสินการเลื่อนชั้นและจบการศึกษาระดับต่างๆ วิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้แสดงออกซึ่งความสามารถดังกล่าวอย่างเต็มศักยภาพ และทำให้ผลการประเมินที่ได้มีความน่าเชื่อถือ กำหนดภาระงานให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ควรสอดคล้องกับขอบเขตและประเด็นที่กำหนด และใช้รูปแบบ วิธีการประเมินและเกณฑ์การประเมินที่ได้จากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง 5.การสรุปผลเพื่อรายงาน เน้นรายงานคุณภาพของความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนเป็น 4 ระดับ คือ ดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน วิธีการและเครื่องมือประเมิน เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง เพื่อนประเมิน โดย

การพูดคุย ถาม-ตอบปากเปล่า การตรวจผลงาน หรือการทดสอบโดยการสอบข้อเขียน และสำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา (Office of Academic and Educational Standards, 2012, p. 5) ได้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ตัวชี้วัดสู่การพัฒนาทักษะการคิด คือ สาระมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ผู้เรียนรู้อะไร/ทำอะไรได้ เป็นการวิเคราะห์ว่าผู้เรียนควรมีความรู้อะไร และสามารถปฏิบัติสิ่งใดได้บ้าง ทักษะการคิดเป็นการวิเคราะห์ทักษะการคิดที่สัมพันธ์กับตัวชี้วัดในแต่ละตัวนำไปสู่การสร้างชิ้นงาน ภาระงานได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ชิ้นงาน/ภาระงาน เป็นการวิเคราะห์ชิ้นงานที่สะท้อนความสามารถของผู้เรียนจากการใช้ความรู้และทักษะการคิดตามที่วิเคราะห์ได้จากตัวชี้วัด และแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด เป็นการระบุนกระบวนการของการคิด ที่จะนำไปจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดตามที่วิเคราะห์ได้จากตัวชี้วัด

การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล วิชาภาษาไทย

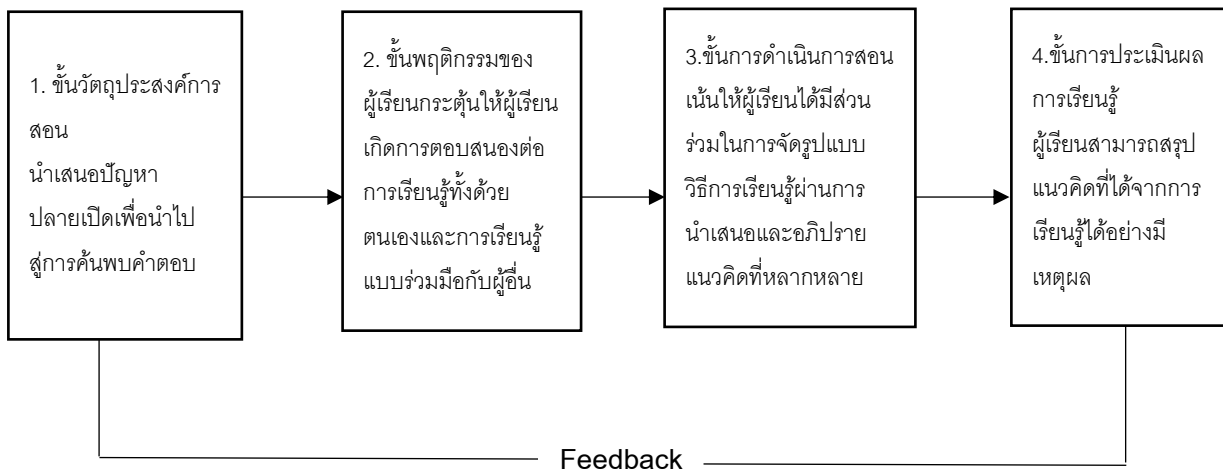
นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้ ซีลส์ และ กลาสโกว์ (Seels & Glasgow, 1990, p. 4) ให้ความหมายการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบที่นำเอาทฤษฎีการเรียนรู้และการสอนมาจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และ สมิทและราแกน (Smith & Ragan, 1999, p. 2) กล่าวว่า เป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการนำหลักการเรียนรู้ การวางแผนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดิคและแคร์ (Dick & Carey, 1985, p. 5) ให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการวางแผนอย่างมีระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนการสอนที่ต้องการ ส่วน วิชัย ประสิทธิ์วุฒิวณิช (Wichai, 1999, p. 207-223) ได้กล่าวว่าเป็นกระบวนการที่มีระบบ ตั้งแต่การวางแผน การจัดการเรียนรู้ จนถึงการประเมินผล ขณะที่ ฮู และดันแคน (Hough & Duncan, 1970, p. 144) อธิบายว่าเป็นกิจกรรมที่บุคคลใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความสุข นอกจากนี้ในด้านของ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (Inprasitha, 2010, p. 188) ได้นำวิธีการแบบเปิดเข้ามาในฐานะที่เป็นการสอนที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหา โดยมีลำดับการสอนดังต่อไปนี้ (1) การนำเสนอปัญหาปลายเปิด (Posing Open - ended Problem) เป็นการนำเสนอปัญหาปลายเปิดให้กับผู้เรียน โดยจุดเน้นของการนำเสนอปัญหาปลายเปิดคือการทำให้ปัญหานั้นเป็นปัญหาของผู้เรียนให้ได้ (2) การเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน (Students' Self Learning) เป็นการให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองในขณะที่ผู้เรียนกำลังแก้ปัญหา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการเรียนรู้ด้วยตนเองเพียงคนเดียวและมาเป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น (3) การอภิปรายทั้งชั้นและการเปรียบเทียบ (Whole Class Discussion and Comparison) เป็นการนำแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนมาอภิปรายทั้งชั้นเพื่อให้

ผู้เรียนคนอื่น ๆ ในชั้นได้มีโอกาสเรียนรู้จากแนวคิดของเพื่อน (4) การสรุปโดยการเชื่อมโยงแนวคิดของผู้เรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน (Summarization through Connecting Students' Mathematical Ideas Emerged in the Classroom) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถในการหาแนวทางการแก้ปัญหาที่แตกต่างและนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยผู้สอนรู้แนวคิดของผู้เรียนอย่างละเอียด และหาวิธีการสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามกระบวนการเรียนรู้ของตนเองโดยใช้สถานการณ์ปัญหาปลายเปิด (Open-Ended Problem) เป็นตัวช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ ทำให้ผู้เรียนได้เปิดความคิดของตนเอง ทั้งคิดกว้าง คิดหลากหลายและคิดสร้างสรรค์ (Inprasitha et al., 2015, p. 195) ซึ่งสอดคล้องกับแบบการสอนพื้นฐาน (A Basic Teaching Model) ของ Robert Glaser (Glaser, 1977, p. 24) ได้พัฒนาแบบการสอนพื้นฐานที่ไม่สลับซับซ้อนแต่ให้ภาพของระบบกระบวนการสอนอย่างชัดเจน และคลุมถึงมโนทัศน์ หลักเกณฑ์และขั้นตอนของการสอนได้อย่างทั่วถึง แบบการสอนพื้นฐานนี้เป็นประโยชน์หลายทาง คือ ช่วยให้แนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้สามารถรวบรวมและจัดความรู้อย่างเป็นแบบแผน ทั้งนี้มีการสะท้อนผลในช่วงชั้นดำเนินการสอนเพื่อนำไปสู่ประสิทธิภาพในการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจากแนวทางที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้นำไปสู่การออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล วิชาภาษาไทย

การออกแบบกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลของผู้เรียนโดยวิธีการแบบเปิด

บทความนี้เสนอแนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลของผู้เรียนให้สามารถนำความคิดอย่างมีเหตุผลไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยใช้หลักการรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) มาผสมผสานกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการของเกลเซอร์ (Glaser, 1977, p. 24) ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ Open Approach คือ ขั้นการกำหนดวัตถุประสงค์การสอนเป็นการนำเสนอปัญหาปลายเปิด (Posing Open - ended Problem) โดยการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบ ขั้นพฤติกรรมของผู้เรียนก่อนเข้าสู่การเรียนการสอนจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนที่มีรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเองกลายเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ ขั้นการดำเนินการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายนำเสนอแนวคิดที่หลากหลาย และขั้นการประเมินผลการเรียนรู้เป็นขั้นของการสรุปแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมสู่ความรู้ใหม่ พร้อมทั้งตอบคำถามหลังเรียน จากทฤษฎีที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาออกแบบขั้นตอนวิธีการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล

ของผู้เรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่นฝ่ายมัธยมศึกษา(ศึกษาศาสตร์) มีรูปแบบปรากฏ ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 การออกแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล

เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นภาพในกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จึงขอยกตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลของนักเรียนโดยใช้วิธีการแบบเปิดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ของ ธิดารัตน์ ธนกุลกิจ (Thidarat, 2019 , p. 511-517) โดยได้นำตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้มา นำเสนอทั้งหมด 4 ขั้น โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การจำแนก การอุปมาอุปไมย และการสรุปความ จากการดูโฆษณา ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาภาษาไทย ใช้เวลาในการเรียนการสอน 6 ชั่วโมง ตาม ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นวัตถุประสงค์การสอนนำเสนอปัญหาปลายเปิดเพื่อนำไปสู่การค้นพบคำตอบ ผู้สอนจัด สถานการณ์เพื่อให้ผู้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย อยากได้ใคร่รู้และพยายามสืบเสาะเพื่อหาคำตอบ โดยให้สถานการณ์กระตุ้นความคิดด้วยการดูภาพโฆษณา พร้อมทั้งตั้งคำถามเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้แสดงความคิดเห็นในห้องเรียน รวมทั้งทำงานเป็นกลุ่มโดยใช้เทคนิคการระดมสมอง (Brainstorming Technique) (Osborn, 1957, p. 23) ประกอบไปด้วยคำถามปลายเปิดในด้านต่างๆ คือ ด้านการจำแนก ผู้สอนได้เปิดโฆษณา ทั้งหมด 3 เรื่อง คือ เรื่องที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการคาดเข็มขัดนิรภัย เรื่องที่ 2 เป็นเรื่อง ที่เกี่ยวกับน้ำดื่ม และเรื่องที่ 3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับรองเท้ากีฬา และมีการตั้งคำถามปลายเปิดจากการดู โฆษณาทั้ง 3 เรื่อง โดยมีคำถามดังนี้ โฆษณาทั้ง 3 เรื่องมีลักษณะเรื่องราวเป็นอย่างไรและมีวัตถุประสงค์ อย่งไร ในด้านการอุปมาอุปไมย ผู้สอนเปิดโฆษณาให้ผู้เรียนดูเรื่อง “ความสามัคคีของคนไทย” ซึ่งมี

วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถค้นพบสำนวนที่เป็นอุปมาอุปไมยที่เกี่ยวข้องกับโฆษณา และตั้งคำถามว่าถ้าจะเปรียบเทียบโฆษณาที่ได้ดูกับสำนวนไทยผู้เรียนจะเปรียบเทียบตรงกับสำนวนใดบ้างในภาษาไทย และด้านการสรุปความ ให้ผู้เรียนดูโฆษณาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องผู้หญิงที่เก็บทารกมาดูแลและแจ้งกับทุกคนว่าตนเป็นแม่ของเด็กคนนั้น จึงเป็นทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด และเธอก็ไม่ได้บอกความจริง จากเนื้อเรื่องโฆษณาดังกล่าว วัตถุประสงค์ในการดูคือเพื่อให้ผู้เรียนสรุปเนื้อหาของเรื่อง แล้วบอกประเด็นปัญหาหลักและปัญหารองของเรื่องที่เกิดขึ้น รวมถึงการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยมีการตั้งคำถามปลายเปิดคือ จากโฆษณาถ้าผู้เรียนเป็นตัวละครดังกล่าวผู้เรียนมีแนวทางในการจัดการกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างไร จากการตั้งคำถามดังกล่าวเป็นนำเสนอปัญหาปลายเปิดเพื่อนำไปสู่การค้นพบคำตอบ

2. ขั้นตอนพฤติกรรมของผู้เรียน ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตอบสนองต่อการเรียนรู้ทั้งด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบร่วมมือกับผู้อื่นผ่านการใช้คำถามปลายเปิด ประกอบด้วยคำถามในด้านการจำแนกการอุปมาอุปไมยและการสรุปความ ผ่านการดูโฆษณา ในขั้นนี้ผู้เรียนได้มีการจัดตั้งกลุ่มภายในชั้นเรียนด้วยวิธีการจับสลาก รวมทั้งมีการระดมสมองเพื่อวางแผนในการทำงานเป็นทีม มีการอภิปรายประเด็นปัญหาเพื่อหาข้อสรุป และมีการแสดงสัญลักษณ์เพื่อให้เห็นว่ากลุ่มของตนเองได้ทำงานเสร็จเรียบร้อยรวดเร็วด้วยยกมือพร้อมกันทั้งกลุ่ม ในส่วนที่มีการตอบคำถามเพื่อให้ได้คะแนนเมื่อตอบผิดผู้เรียนจะพยายามหาคำตอบใหม่ที่ถูกต้อง นอกจากนี้มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนด้วยการกำหนดเวลาในการทำงานที่ชัดเจน รวมถึงมีทักษะในการนำเสนอหน้าชั้นเรียน

3. ขั้นการดำเนินการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบวิธีการเรียนรู้ผ่านการนำเสนอและอภิปรายแนวคิดที่หลากหลาย จากการสอนแบบเปิดที่เน้นผู้เรียนได้มีส่วนร่วมการเรียนรู้เรื่องโฆษณาในด้านการจำแนก ด้านการอุปมาอุปไมยและด้านการสรุปความนั้น โดยผู้สอนได้มีขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ **ด้านการจำแนก** การดำเนินการสอนผู้สอนได้เปิดโฆษณาให้ผู้เรียนได้ดู ทั้งหมด 3 เรื่อง คือ เรื่องที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการคาดเข็มขัดนิรภัย เรื่องที่ 2 เป็นเรื่องเกี่ยวกับน้ำดื่ม และเรื่องที่ 3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับรองเท้ากีฬา หลังจากนั้นผู้สอนตั้งคำถามเปิดว่า โฆษณาทั้ง 3 เรื่องมีลักษณะเรื่องราวเป็นอย่างไร และมีวัตถุประสงค์อย่างไร โดยให้ผู้เรียนระดมสมองในการคิดหาคำตอบการจำแนกวัตถุประสงค์จากโฆษณา มีหัวข้อในการระดมสมองคือ โฆษณาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำสินค้าหรือบริการให้เป็นที่รู้จัก หรือเพื่อรณรงค์ส่งเสริมการซื้อการใช้สินค้าหรือบริการให้มากยิ่งขึ้น หรือเพื่อรักษาค่านิยมในการใช้สินค้าหรือบริการ ในการทำงานมีการกำหนดระยะเวลา 10 นาที เพื่อให้ผู้เรียนนำคำตอบที่ได้มานำเสนอหน้าชั้นเรียน จากการนำเสนอหน้าชั้นเรียนผู้เรียนได้มีการตอบคำถามปลายเปิดที่แสดงถึงความสามารถในการจำแนกวัตถุประสงค์ของโฆษณาที่ได้ดู ดังนี้จากคำถามปลายเปิดที่ผู้สอนถามว่าโฆษณาทั้ง 3 เรื่องมีลักษณะเรื่องราวเป็นอย่างไรและมีวัตถุประสงค์อย่างไร จากคำถามดังกล่าวผู้เรียนตอบว่า “ เป็นการรณรงค์ “ การรักษาค่านิยมในการคาดเข็มขัดนิรภัย ” “ เป็นการโฆษณารุ่นใหม่เพื่อให้คนรู้จัก ” “ เป็นของใหม่

ทำให้คนรู้จักมากขึ้น” **ด้านการอุปมาอุปไมย** ผู้สอนเปิดโฆษณาให้ผู้เรียนดูเรื่อง “ความสามัคคีของคนไทย” และตั้งคำถามว่า ถ้าจะเปรียบเทียบโฆษณาที่ได้ดูกับสำนวนไทยผู้เรียนจะเปรียบเทียบสำนวนใดบ้าง ในภาษาไทย ในกระบวนการสอนผู้สอนได้ให้ผู้เรียนระดมสมองในการคิดหาคำตอบการอุปมาอุปไมยจากโฆษณา โดยมีหัวข้อในการระดมสมองคือ ให้หาคำสำนวนไทยให้มีเนื้อหาตรงกับเนื้อเรื่องในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งสำนวนนั้นผู้เรียนต้องทราบความหมาย ถ้าไม่ทราบสามารถค้นคว้าข้อมูลจาก Internet ในการทำงานมีการกำหนดระยะเวลา 10 นาที เพื่อให้ผู้เรียนนำคำตอบที่ได้มานำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยมีคำตอบของสำนวนและคำอธิบายควบคู่กันนี้ “มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ เพราะคนในรถไม่ยอมมาช่วยและก็ตัวหนัก ” “สำนวนทองไม่รู้ร้อน คือคนที่นั่งอยู่ในรถโดยไม่ช่วยคนเข็นรถเลย รู้ว่ามีปัญหาแต่ก็ไม่ช่วยอะไรเลย” “สำนวนไม่เห็นโลงศพไม่หลั่งน้ำตา เพราะว่าถ้าไม่ถึงคราวที่ตัวเองไม่เดือดร้อนจริงๆ ก็จะไม่รู้สึกอะไร” “บนบานศาลกล่าวคะ เพราะว่ารอพึ่งแต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเดียว สุดท้ายก็ตายกันหมด” “จำไม่ดีโทษปีโทษกลอง สำนวนนี้แปลว่าเราผิดแต่ที่เราไปโทษสิ่งอื่นเกี่ยวข้องกัน ในเรื่องนี้คือคนที่อยู่บนรถเขาไม่ช่วยกันเข็นแล้วก็ว่ากันเอง ” ซึ่งจากคำตอบทำให้ทราบว่าผู้เรียนเข้าใจความหมายสำนวนถูกต้อง และใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับเนื้อเรื่องในโฆษณาได้เป็นอย่างดี **ด้านการสรุปความ** ให้ผู้เรียนดูโฆษณาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องผู้หญิงที่เก็บทารกมาดูแลและแจ้งกับทุกคนว่าตนเป็นแม่ของเด็กคนนั้น จึงเป็นทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด และเธอก็ไม่ได้บอกความจริง โดยมีการตั้งคำถามปลายเปิดคือจากโฆษณาถ้าผู้เรียนเป็นตัวละครดังกล่าว ผู้เรียนมีแนวทางในการจัดการกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างไร ให้ผู้เรียนระดมสมองในการคิดหาคำตอบด้านการสรุปความจากโฆษณา โดยมีหัวข้อในการระดมสมองคือ ผู้เรียนมีแนวทางในการจัดการกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างไร ในการทำงานมีการกำหนดระยะเวลา 10 นาที เพื่อให้ผู้เรียนนำคำตอบที่ได้มานำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยมีคำตอบในประเด็นต่างๆ ดังนี้ คำตอบที่ 1 “โฆษณานี้มีเนื้อหาที่นักศึกษาหญิงคนหนึ่งที่ตั้งใจศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 เก็บเด็กคนหนึ่งมาเลี้ยง โดยที่ไม่บอกความจริงกับคนอื่น ๆ จนโดนเข้าใจผิดว่าท้องก่อนวัยอันควร สำหรับโฆษณานั้นจะคะปัญหาที่เราพบ ปัญหาหลัก คือนักศึกษาที่เป็นตัวดำเนินเรื่องไปเจอเด็กคนหนึ่งที่ถูกทิ้งไว้ในกองขยะจึงนำไปเลี้ยงดู ปัญหารองคือคนอื่นมองไม่ดีและก็เข้าใจว่านักศึกษาคนนั้นท้องก่อนวัยอันควร” คำตอบที่ 2 “ถ้าจะแก้ปัญหา อันดับแรกคือปัญหานักศึกษาเจอเด็กที่ถูกทิ้งไว้ และการแก้ปัญหาคือนำเด็กไปเลี้ยง ถ้าเป็นกลุ่มหนูจะนำเด็กไปแจ้งความและนำเด็กไปสถานสงเคราะห์ ประเด็นที่สองปัญหาที่เกิดขึ้น คือ คนอื่นมองไม่ดีและเข้าใจว่าท้องก่อนวัยอันควร เขาแก้ปัญหาโดยการไม่สนใจคำพูดของคนอื่น และให้คนอื่นมองตัวเองว่าไม่ดี ถ้าเป็นกลุ่มหนูก็จะแก้ปัญหาคล้ายๆกัน คือไม่สนใจคำพูดคนอื่น โฆษณานี้มีข้อคิดว่าเราไม่ควรตัดสินคำพูดของคนอื่น ถ้าคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีก็ทำต่อไป” คำตอบที่ 3 “ผมคิดว่า ปัญหาหลัก คือ มีคนเอาเด็กไปทิ้ง เพราะว่าถ้าไม่มีใครเอาไปทิ้ง เขาก็ไม่เจอเด็กแล้ว ก็จะไม่มีการวางเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้น ถ้าเราเป็นเขาจะไปแจ้งกับเจ้าหน้าที่เพื่อให้นำเด็กส่งสถานเด็กกำพร้า แต่ถ้าเกิดเป็นความจริง เขาเป็นนักศึกษาก็สามารถรับเป็นลูกบุญธรรมได้ ” จากคำตอบแสดงให้เห็นถึง

ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลของผู้เรียนทั้งในด้านการจำแนก การอุปมาอุปไมย และการสรุปความ ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักการ Open Approach โดยการให้คำถามปลายเปิด (Inprasitha et al., 2015, p. 195) และขั้นตอนการสอนตามแนวคิดของ Robert Glaser (Glaser, 1977, p. 24)

4. ขั้นการประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถสรุปแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ได้อย่างมีเหตุผล การจัดการเรียนรู้แบบเปิดเป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากการนำเสนอปัญหา ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่สนับสนุนหาคำตอบที่เป็นเหตุผล เช่น **ด้านการจำแนก** เปิดโอกาสให้นักเรียนดู 3 เรื่อง คือ เรื่องที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการคาดเข็มขัดนิรภัย เรื่องที่ 2 เป็นเรื่องเกี่ยวกับน้ำดื่ม และเรื่องที่ 3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับรองเท้ากีฬา หลังจากนั้นได้ถามผู้เรียนว่าโฆษณาทั้ง 3 เรื่องมีลักษณะเรื่องราวเป็นอย่างไรและมีวัตถุประสงค์อย่างไร? ผู้เรียนช่วยกันคิดเรื่องการจำแนกประเภทโฆษณา โดยคำตอบในครั้งแรกอาจจะไม่ถูกต้อง เช่น คำตอบของนักเรียนที่ตอบในครั้งแรกว่า “โฆษณาทั้ง 3 เรื่องแตกต่างกันอย่างไร โฆษณาเรื่องที่ 1 ให้ตระหนักถึงความปลอดภัย และให้ผู้ดูมีอารมณ์ร่วม โฆษณาเรื่องที่ 2 บอกถึงประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ ส่วนเรื่องที่ 3 บอกถึงลักษณะพิเศษของสินค้า” ซึ่งยังไม่ตรงกับกรจำแนกประเภทของโฆษณา หลังจากนั้นผู้สอนได้ให้ความรู้ในเรื่องการจำแนกประเภทของโฆษณา ผู้เรียนสามารถแยกประเภทของโฆษณาถูกต้อง ชัดเจนยิ่งขึ้น จากคำตอบที่ผู้เรียนตอบว่า “เป็นการรณรงค์” “การรักษาค่านิยมในการคาดเข็มขัดนิรภัย” “เรื่องน้ำดื่มเป็นโฆษณาประเภทเพื่อรณรงค์ส่งเสริมการซื้อการใช้สินค้าหรือบริการให้มากยิ่งขึ้น” **ด้านการอุปมาอุปไมย** ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนดูเรื่อง “ความสามัคคีของคนไทย” และตั้งคำถามว่า ถ้าจะเปรียบเทียบโฆษณาที่ได้ดูกับสำนวนไทยผู้เรียนจะเปรียบเทียบสำนวนใดบ้างในภาษาไทย ซึ่งแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม โดยใช้เวลา 10 นาทีในการทำงาน หลังจากครบกำหนดเวลาผู้เรียนได้ออกมานำเสนอ ดังนี้ กลุ่มที่ 1 มีสำนวน “มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ รำไม่ดีโทษปี่โทษกลอง น้ำลึกหยั่งได้ น้ำใจหยั่งยาก น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอนหลับไม่รู้ นอนคู่มองไม่เห็นเข็นครกขึ้นภูเขาทำนาบนหลังคน” กลุ่มที่ 2 มีสำนวน “สามัคคีคือพลัง ปลาเฝ้าตัวเดียวเหม็นไปทั้งข้อง ร่วมด้วยช่วยกัน สันหลังยาว น้ำลดตอผุด เค็มเป็นเกลือ ผันให้ไกลไปให้ถึง” กลุ่มที่ 3 มีสำนวน “ทองไม่รู้ร้อน ถอยหลังเข้าคลอง ใจเขาใจเรา” กลุ่มที่ 4 มีสำนวน “ไม่เห็นโลงศพไม่หลั่งน้ำตา กินอย่างหมอย้อย่างหมา สู้จนยิบตา คอดก ใจปลาชิว ถวายหัว” กลุ่มที่ 5 มีสำนวน “บนบานศาลกล่าวรวมกันเรา อยู่แยกหมู่เราตาย” จากคำตอบของผู้เรียนสามารถสรุปแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ได้อย่างมีเหตุผล แต่คำตอบบางสำนวนยังไม่ถูกต้อง ชัดเจน ผู้สอนจึงให้ผู้เรียนกลุ่มอื่นช่วยกันพิจารณาหาข้อสรุป และได้คำตอบที่ถูกต้อง **ด้านการสรุปความ** ให้ผู้เรียนดูโฆษณาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องผู้หญิงที่เก็บทารกมาดูแลและแจ้งกับทุกคนว่าตนเป็นแม่ของเด็กคนนั้น จึงเป็นทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด และเธอก็ไม่ได้บอกความจริง โดยมีการตั้งคำถามปลายเปิดคือจากโฆษณาถ้าผู้เรียนเป็นตัวละครดังกล่าว ผู้เรียนมีแนวทางในการ

จัดการกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างไรโดยมีคำตอบในประเด็นต่างๆ ดังนี้ที่ทุกกลุ่มตอบไปในแนวทางเดียวกัน คือ ถ้าพบเด็กให้ไปแจ้งตำรวจ ผู้ปกครอง หรือไปแจ้งสถานสงเคราะห์ ไม่นำเด็กมาดูแลเองเพราะไม่สามารถดูแลได้ ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบมารับไปดูแลจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กในอนาคต แต่จะมีผู้เรียนบางคนนำเสนอการท้องก่อนวัยที่เหมาะสมได้อย่างน่าสนใจว่า “คุณแม่วัยรุ่นมีจำนวนมาก ได้รับข้อมูลจากคุณแม่เพราะคุณแม่เป็นพยาบาล ประเทศไทยไม่เหมือนต่างประเทศ เพราะในต่างประเทศการเป็นคุณแม่วัยรุ่นนั้นเป็นเรื่องปกติ คนไทยมีนิสัยอย่างหนึ่ง คือ ชอบพูด บางทีท้องก่อนวัยอันควรก็ไม่ได้แยขนาดนั้น แต่ก่อนเรียนต่อไม่ได้ตอนนี้เรียนต่อได้ คนไทยจะมองว่าท้องแล้วหมดอนาคต จริงๆแล้วยังต่อได้ อาจจะจริงแล้วคนไทยยังสนใจคนทั่วไป และก็อยู่อย่างลำบาก แต่ต่างประเทศถ้าเด็กกลับมาเรียน ก็เขียนบนกระดานว่ายินดีต้อนรับ คุณมีชีวิตใหม่แล้ว คนไทยส่วนใหญ่จะพูดเรื่องคุณแม่วัยรุ่นในทางลบ สังคมควรจะให้ออกไปกับคนที่ไม่พร้อม บางทีมันอาจจะดีกว่าการทำแท้ง และพอดูโฆษณานี้พ่อแม่ของเด็กอาจจะไม่พร้อมจริง ๆ ควรจะนำไปทิ้งที่สถานสงเคราะห์จะดีกว่า” จากคำตอบของผู้เรียนแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้คิดพิจารณาแก้ปัญหาด้วยตนเอง และแก้ปัญหากับเพื่อนในกลุ่ม อาศัยประสบการณ์ในอดีต ทั้งนี้ผู้เรียนสามารถเกิดทักษะพื้นฐานทางการคิดเชิงเหตุผล มีการพัฒนาการด้านการสังเกต จำแนก เปรียบเทียบ เรียงลำดับและสรุปความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนมีโอกาสศึกษาค้นคว้า แก้ปัญหาด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้แบบเปิดทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกลุ่มประมาณ 5 - 6 คน มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองขึ้นได้ด้วยการรับคำชี้แนะหรือรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนในกลุ่ม ได้ตรวจสอบความคิดของตนเองจากที่ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (Inprasitha, 2010, p. 188) ได้กล่าวถึงกระบวนการแก้ปัญหาโดยใช้การอภิปรายทั้งชั้นและการเปรียบเทียบ (Whole class discussion and comparison) เป็นการนำแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนมาอภิปรายทั้งชั้นเพื่อให้ผู้เรียนคนอื่น ๆ ในชั้นได้มีโอกาสเรียนรู้จากแนวคิดของเพื่อน การออกแบบการเรียนรู้แบบเปิดได้ให้ผู้เรียนเรียนรู้เป็นกลุ่มทุกกิจกรรม เช่น ดูโฆษณา สรุปโฆษณา และบอกปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมเสนอแนวทางการแก้ปัญหา บอกข้อคิดอย่างชัดเจนและหลังจากนั้นผู้เรียนจะต้องตอบคำถามต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ ผู้สอนจะสังเกตว่าผู้เรียนสรุปครบทุกประเด็นหรือไม่ มีข้อคิดอะไรที่บางกลุ่มคิดไม่เหมือนกัน มีมุมมองที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

การออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการที่กล่าวมาทำให้ผู้เรียน 1) มีความกระตือรือร้นในการเรียน สนใจกิจกรรม และมีสมาธิมากขึ้น 2) ผู้เรียนได้ลงมือในการทำงานด้วยตนเอง มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล สรุปความรู้นำไปสู่การเลือกตัดสินใจได้ 3) ผู้เรียนช่วยกันระดมสมองเพื่อหาคำตอบในกิจกรรม เรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นทีมและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น วิธีการเรียนรู้ที่กล่าวมาจะทำให้ผู้เรียนมีความคิดในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาศักยภาพในการทำงานร่วมกัน และการเคารพผู้อื่นและยอมรับฟังความคิดเห็น

แนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในการสอนในอนาคต

แนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้การสอนโดยใช้กระบวนการแบบเปิดช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลเพิ่มขึ้นดังที่ ธิดารัตน์ ธนกุลกิจ (Thidarat, 2019 , p. 511-517) เป็นวิธีการกระตุ้นผู้เรียนให้คิด การแก้ปัญหาในชั้นเรียน การลงมือปฏิบัติ การทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความร่วมมือ และการยอมรับฟังความคิดเห็น จากการระดมความคิดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนได้มีแนวทางการคิดและใช้เหตุผลข้อเท็จจริงในการนำเสนอ นำไปสู่การคิดอย่างมีเหตุผลของผู้เรียน เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนต้องปรับเปลี่ยนและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้นำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) จะเป็นวิธีที่เหมาะสมกับผู้เรียนในยุคปัจจุบันเพราะเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นกระบวนการจัดการในการที่เรียนให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน เรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมนั้น สามารถจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย เช่น การใช้กระบวนการกลุ่ม การจัดการเรียนรู้โครงงาน การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองลงมือทำด้วยตนเองจนสำเร็จตามเป้าหมาย มีการพัฒนาความคิดให้แก่ผู้เรียน ผู้สอนจะกระตุ้น ชักถาม ระดมความคิดโดยคำนึงถึงหลักการและสาระสำคัญ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (Office of Academic and Educational Standards, 2017, p. 13) ได้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) ไว้ดังนี้ (1) มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตั้งคำถามการอภิปรายการเสนอกิจกรรมการเรียนรู้และการได้ทำงานกลุ่ม (2) คิดวิเคราะห์ ประเมินค่า สังเคราะห์ ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์สังเคราะห์คิดอย่างมีวิจารณญาณและประเมินค่าได้ (3) สร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองสร้างชิ้นงานประเมินตนเองเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และกำชับความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเอง (4) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้และเชื่อมโยงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวปัญหาของชุมชนสังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนได้นำความรู้ประยุกต์มาใช้ในสถานการณ์ใหม่เชื่อมโยงความรู้กับสภาพแวดล้อมปัญหาชุมชน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีเหตุผลของผู้เรียนในอนาคต รวมถึงนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

สรุป

แนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลโดยใช้กระบวนการสอนแบบเปิด (Open Approach) เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้สอนได้เพิ่มทักษะกระบวนการการคิดอย่างมีเหตุผลของผู้เรียนรวมถึงการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นกระบวนการที่มี

ชั้นนำเสนอปัญหาปลายเปิด ขั้นการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนผ่านการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย ขั้นการอภิปรายทั้งชั้นและการเปรียบเทียบ และขั้นการสรุปโดยการเชื่อมโยงแนวคิดของผู้เรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดประโยชน์และส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลยังมีอีกหลากหลายให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนทักษะ เช่น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อค้นพบคำตอบในการเรียน และเป็นกระบวนการที่เหมาะสมกับผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- Chaweewan Chuengcharoen. (1985). *Use of Media, Equipment, Toys for the Development of Pre-Primary Education*. Bangkok: Thai alphabet (In Thai)
- Dick, W & Carey, L. (1985). *The System Design of Instruction*. IL: Foresman.
- Glaser, R. (1977). *Adaptive Education: Individual Diversity and Learning*. NY: Holt, Rinehart and Winston.
- Guilford and Hoepfner, R. (1971). *The Analysis of Intelligence*. New York: McGraw-Hill.
- Hough, J. B., & Duncan, J. K. (1970). *Teaching: Description and Analysis*. Reading, Mass: Addison-Wesley Pub. Co.
- Inprasitha, M. (2010). One Feature of Adaptive Lesson Study in Thailand: Designing a Learning Unit. *Journal of Science and Mathematics Education in Southeast Asia*, 34(1), pp.47-66. Cited in Cheong, S. C., Sang, G.L., & Young, H. C. (Eds.). *Proceeding of the 45th Korean National Meeting of Mathematics Education*. (pp.193-206). Gyeongju: Dongkook University.
- Maitree Inprasitra, et al. (2015). *The Use of Mathematics Textbooks Focusing on Student Problem-Solving Processes*. Khon Kaen: Khon Kaen University. (In Thai)
- National Institute of Educational Testing Service. (2008). *Self-Study Series: On the Proportion and Evaluation of Students' Learning Secondary School Level, Years 1-6, Thai Language Learning Group*. Bangkok: SVG Trade Organization (In Thai)
- _____. (2017). *Report of National Basic Education Test (O-net) Grade 3, Academic Year 2017, Edition 2 - School-Level Statistics by Learning Standards*. Bangkok: National Institute of Educational Testing. (Not published). (In Thai)

- _____. (2018). *Report of National Basic Education Test (O-net) Grade 3, Academic Year 2018, Edition 2 - School-Level Statistics by Learning Standards*. Bangkok: National Institute of Educational Testing. (Not published). (In Thai)
- _____. (2019). *Report of the National Basic Education Test (O-net) Grade Mathayom 3, Academic Year 2019, Edition 2 - School-Level Statistics by Learning Standards*. Bangkok: National Institute of Educational Testing. (Not published). (In Thai)
- Office of Academic and Educational Standards. (2011). *Guidelines for development and assessment of reading think analytically and write According to the Primary Education Core Curriculum, B.E. 2551 (2008)*. (In Thai)
- Office of Academic and Educational Standards. (2012). *Guidelines for organizing learning activities to develop thinking skills According to the Primary Education Core Curriculum, B.E. 2551 (2008) Thai language learning subject group, secondary school*. 2nd ed. (In Thai)
- _____. (2017). *The Active Learning Unit Improvement Workshop Project to Select and Commend the Teachers Who Create Learning Power (Active Teacher Award)*. Bangkok: Copy papers. (In Thai)
- Office of the Education Council Secretariat. (2017). *National Education Plan 2017 - 2036*. Bangkok: Prik Wan Graphic. (In Thai)
- Osborn, A. F. (1957). *Applied Imagination*. New York : Charles Scribners.
- Rowan, T.E. & Morrow, L.J. (1993). *Implementing K-8 Curriculum and Evaluation Standards. Arithmetic's Teacher*. Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.
- Royal Society (2020). *The Royal Academy Enacted the Term "New Normal"*. Retrieved March 19, 2021, Retrieved from <https://royalsociety.go.th/Terminology-new-normal/> (In Thai)
- Seels, B., & Glasgow, Z. (1990). *Exercises in Instructional Design*. Columbus: Merrill Pub. Co.
- Smith, P. L., & Ragan, T. J. (1999). *Instructional Design*. 2nd ed. Columbus: Merrill, Prentice Hall.
- The Institute for the Promotion of Teaching. (2015). *PISA 2015 Results: Reading, Mathematical and Scientific Literacy*. Retrieved March 8, 2021, from <https://pisathailand.ipst.ac.th/isbn-9786163627179/> (In Thai)
- _____. (2018). *PISA 2018 Results: Reading, Mathematical and Scientific Literacy*. Retrieved March 8, 2021, from <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2018-fullreport/> (In Thai)

- Thidarat Thanakulkit. (2019). *Developing Students' Reasoning Ability by Using Open Approach*. The 12th International Conference on Educational Research Conference Abstract & Proceedings. Faculty of Education, Khon Kaen University Khon Kaen, Thailand.
- Thurstone, LL. (1958). *Primary Mental Abilities*. Chicago: University of Chicago.
- Wichai PrasitWuthivech. (1999). *Local Curriculum Development: Continuing Local*. Bangkok: Center Discovery. (In Thai)
- Wichai Sawakngam. (2014). Ability to Reason. Capabilities Required for 21st Century Learners. *Journal of Education*, 42 (2), pp.207-223. (In Thai)